

CUPRINS

Prefață.....	7
Abrevieri	9

TITLUL I. CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA CĂILOR EXTRAORDINARE DE ATAC ÎN PROCESUL PENAL.....	11
Secțiunea 1. Principiul autorității de lucru judecat	11
Secțiunea a 2-a. <i>Ne bis in idem</i> în instrumente europene și internaționale.....	21
Secțiunea a 3-a. Principiul <i>ne bis in idem</i> și excepțiile sale în dreptul comparat.....	24
Secțiunea a 4-a. Sistemul român al căilor extraordinare de atac	30

TITLUL II. CONTESTAȚIA ÎN ANULARE	32
--	-----------

Capitolul I. Cererea de contestație în anulare	32
Secțiunea 1. Aspecte generale	32
Secțiunea a 2-a. Hotărârile împotriva cărora se poate formula contestație în anulare.....	36
§1. Hotărârile rămase definitive în apel.....	36
§2. Hotărârile definitive prin care se soluționează fondul cauzei	45
Secțiunea a 3-a. Titularii contestației în anulare.....	51
Secțiunea a 4-a. Conținutul cererii.....	58
Secțiunea a 5-a. Termenul de introducere.....	59

Capitolul II. Cazurile de contestație în anulare	73
Secțiunea 1. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. a) C. pr. pen.	74
§1. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. a) teza I C. pr. pen.	76
§2. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. a) teza a II-a C. pr. pen.....	84
Secțiunea a 2-a. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. b) C. pr. pen.	89

Secțiunea a 3-a. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. c) C. pr. pen.....	98
Secțiunea a 4-a. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. d) C. pr. pen.	103
§1. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. d) teza I C. pr. pen.	106
§2. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. d) teza a II-a C. pr. pen.	112
Secțiunea a 5-a. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. e) C. pr. pen.	120
§1. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. e) teza I C. pr. pen.	122
§2. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. e) teza a II-a C. pr. pen.	127
Secțiunea a 6-a. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. f) C. pr. pen.	130
Secțiunea a 7-a. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. g) C. pr. pen.	142
Secțiunea a 8-a. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. h) C. pr. pen.	149
Secțiunea a 9-a. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. i) C. pr. pen.	154
Capitolul III. Judecarea contestației în anulare	158
Secțiunea 1. Instanța competentă	158
Secțiunea a 2-a. Examinarea admisibilității în principiu	161
Secțiunea a 3-a. Suspendarea executării	171
Secțiunea a 4-a. Procedura de judecare	174
§1. Desfășurarea judecății	174
§2. Calea de atac	178
Concluzii	179
TITLUL III. RECURSUL ÎN CASAȚIE	182
Capitolul I. Evoluția recursului până la recursul în casație	182
Secțiunea 1. Privire istorică asupra recursului	182

Secțiunea a 2-a. Transformarea recursului în recurs în casație. Modelul francez	188
Secțiunea a 3-a. Dispoziții tranzitorii privind dosarele aflate în curs de judecată în căile de atac ordinare înainte de 1 februarie 2014	191
Capitolul II. Scopul și condițiile de exercitare.....	201
Secțiunea 1. Scopul recursului în casație și instanța competentă	201
Secțiunea a 2-a. Hotărârile ce pot fi supuse recursului în casație.....	204
Secțiunea a 3-a. Titularii recursului în casație.....	210
§1. Declararea recursului	210
§2. Retragerea recursului în casație	219
Secțiunea a 4-a. Termenul de introducere.....	222
Secțiunea a 5-a. Conținutul cererii	224
Secțiunea a 6-a. Procedura de comunicare.....	225
Capitolul III. Cazurile de recurs în casație	229
Secțiunea 1. Cazul de recurs în casație prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 1 C. pr. pen.	229
Secțiunea a 2-a. Cazul de recurs în casație prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 7 C. pr. pen.	232
Secțiunea a 3-a. Cazul de recurs în casație prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 8 C. pr. pen.	248
Secțiunea a 4-a. Cazul de recurs în casație prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 11 C. pr. pen.....	253
Secțiunea a 5-a. Cazul de recurs în casație prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 C. pr. pen.	254
Concluzii	269
Capitolul IV. Procedura de judecare	274
Secțiunea 1. Instanța competentă	274
Secțiunea a 2-a. Examinarea în principiu	276
Secțiunea a 3-a. Suspendarea executării	278
Secțiunea a 4-a. Efectele recursului în casație.....	281
§1. Efectul devolutiv și limitele sale	281
§2. Efectul extensiv și limitele sale	282
§3. Efectul neagravării situației în propriul recurs în casație.....	283

Secțiunea a 5-a. Procedura de judecare.....	284
§1. Dispoziții procesuale aplicabile	284
§2. Soluționarea recursului în casație	286
§3. Hotărârea instanței de recurs în casație	295
§4. Rejudecarea	296
Secțiunea a 6-a. Critica noilor reglementări privind recursul în casație prin prisma deciziilor Curții Constituționale.....	296
TITLUL IV. REVIZUIREA	300
Capitolul I. Considerații generale.....	300
Secțiunea 1. Scurt istoric al revizuirii.....	300
Secțiunea a 2-a. Natura juridică.....	302
Secțiunea a 3-a. Caracteristici	306
Capitolul II. Condiții de exercitare a revizuirii în procesul penal.....	314
Secțiunea 1. Hotărârile supuse revizuirii	314
Secțiunea a 2-a. Titularii	324
Secțiunea a 3-a. Forma și conținutul cererii	328
Secțiunea a 4-a. Termenul de introducere a cererii	331
Capitolul III. Cazurile comune de revizuire în procesul penal	336
Secțiunea 1. Noțiuni introductive	336
Secțiunea a 2-a. Cazurile de revizuire	339
§1. Cazul de revizuire întemeiat pe fapte și împrejurări noi	339
§2. Cazurile de revizuire întemeiate pe probe denaturate	357
2.1. Cazul de revizuire întemeiat pe mărturie mincinoasă.....	358
2.2. Cazul de revizuire întemeiat pe un fals	364
2.3. Cazul de revizuire întemeiat pe săvârșirea unei infrațiuni de către organele judiciare în legătură cu cauza.....	366
§3. Cazul de revizuire întemeiat pe ireconciliabilitatea hotărârilor judecătorești.....	369
§4. Cazul de revizuire întemeiat pe declararea ca neconstituțională a unei dispoziții legale.....	377
Secțiunea a 3-a. Câteva modificări propuse în anul 2018	391

Capitolul IV. Procedura de judecare a revizuirii în procesul penal	396
Secțiunea 1. Noțiuni introductive	396
Secțiunea a 2-a. Instanța competentă	396
Secțiunea a 3-a. Procedura admisibilității în principiu.....	403
§1. Soluții.....	410
§2. Căi de atac	413
Secțiunea a 4-a. Măsurile care pot fi luate odată cu sau ulterior admiterii în principiu	417
Secțiunea a 5-a. Rejudecarea cauzei.....	420
§1. Soluții și căi de atac	422
§2. Efecte.....	425
§3. Revizuirea hotărârii penale cu privire la latura civilă.....	428

Capitolul V. Cazul special de revizuire întemeiat pe o hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului în procesul penal	438
Secțiunea 1. Evoluția reglementării	438
Secțiunea a 2-a. Condiții de exercitare.....	440
§1. Existența unei hotărâri definitive a Curții Europene prin care s-a constatat încălcarea vreunui drept prevăzut de Convenție sau s-a dispus scoaterea de pe rol a cauzei	440
§2. Continuitatea consecințelor grave produse prin încălcarea constatată de CEDO și imposibilitatea remedierii altfel decât prin revizuirea hotărârii definitive	443
§3. Titulari	447
§4. Termen	450
Secțiunea a 3-a. Aspecte procedurale.....	451
§1. Instanța competentă.....	451
§2. Procedura de judecare	454
§3. Soluții	457
§4. Căi de atac	461
Concluzii	462

TITLUL V. REDESCHIDEREA PROCESULUI PENAL ÎN LIPSA PERSONEI CONDAMNATE	464
Capitolul I. Originea și evoluția procedurii la nivel internațional	464
Secțiunea 1. Originea procedurii rejudicării persoanei condamnate în lipsă	464
Secțiunea a 2-a. Procesul <i>in absentia</i> și rejudicarea cauzei în dreptul european	469
§1. Țări care nu acceptă procedura în lipsă	469
§2. Țări în care procedura în lipsă reprezintă o excepție	470
§3. State în care restricțiile impuse țin de felul infracțiunii și de cuantumul pedepselor	472
§4. Câteva aspecte comune	475
§5. Remedii	477
Secțiunea a 3-a. Procesul <i>in absentia</i> și rejudicarea cauzei în dreptul american	485
Secțiunea a 4-a. Procesul <i>in absentia</i> și rejudicarea cauzei în fața Tribunalului Special pentru Liban	488
Capitolul II. Procesul în contumacie în dreptul intern recent	490
Secțiunea 1. Scurt istoric	490
Secțiunea a 2-a. Scopul procedurii de redeschidere	492
Secțiunea a 3-a. Natura juridică	493
Secțiunea a 4-a. Observații introductive privind procesul <i>in absentia</i> ca excepție de la dreptul de a fi prezent la proces	495
§1. Procesul <i>in absentia</i>	495
1.1. Dreptul de a fi prezent la proces	496
1.2. Obligația de a fi prezent la proces	498
1.3. Renunțarea la drept	499
§2. Înțelesul noțiunii de persoană judecată în lipsă	502
2.1. Citarea la proces și informarea oficială	502
2.2. Lipsa justificată și imposibilitatea încunoaștințării	514
§3. Înțelesul noțiunii de persoană care nu a fost judecată în lipsă	515
3.1. Persoana care și-a desemnat un apărător	515
3.2. Persoana care nu a declarat apel	517
Concluzii	521

Capitolul III. Cererea de redeschidere a procesului penal.....	522
Secțiunea 1. Obiectul cererii	522
Secțiunea a 2-a. Forma și conținutul cererii	523
Secțiunea a 3-a. Titularii cererii.....	524
Secțiunea a 4-a. Termenul de introducere a cererii	527
Secțiunea a 5-a. Măsurile premergătoare.....	530
Capitolul IV. Procedura de judecare	532
Secțiunea 1. Instanța competentă și compunerea completului de judecată	532
Secțiunea a 2-a. Condiții pentru admiterea cererii	533
Secțiunea a 3-a. Soluții și căi de atac.....	535
Secțiunea a 4-a. Efectele admiterii cererii	536
§1. Desființarea de drept a hotărârii pronunțate	536
§2. Efectul suspensiv	536
§3. Efectul extensiv	538
§4. Efectul întreruptiv de prescripție.....	539
§5. Efectul <i>non reformatio in peius</i>	539
Secțiunea a 5-a. Rejudecarea.....	540
Secțiunea a 6-a. Efectele respingerii cererii.....	543
Concluzii	544
Concluzii finale.....	547
Bibliografie	557

BIBLIOTECA DE DREPT PENAL
ȘI DREPT PROCESUAL PENAL

CĂILE EXTRAORDINARE DE ATAC ÎN PROCESUL PENAL

OTILIA GHENICI

**Căile
extraordinare
de atac
în procesul
penal**

Universul Juridic
București
-2022-

Prefață

Lucrarea de față tratează una dintre sarcinile fundamentale care revin justiției penale, și anume aceea de a garanta cetățenilor securitatea juridică la care aceștia aspiră. Din conținutul lucrării reiese obiectivul la care se aliniază fără rezerve justiția însăși: o judecată în conformitate cu adevărul și legea; cu cât este mai indispensabil ca aceasta să se elaboreze pe calea pronunțării unor hotărâri judecătorești susceptibile de căi de atac, cu atât este mai convenabil de a se evita mecanismele dilatorii, care fac ca acțiunea justiției să se înscrie într-un interminabil provizoriu.

În stadiul de judecată a căilor de atac extraordinare se pune în mod cu totul special chestiunea echilibrului care trebuie asigurat între garanțiile procesuale, respectiv drepturile și libertățile fundamentale recunoscute justițiabililor și necesitățile practice inerente ale prezervării ordinii publice. Orice decizie cu autoritate de lucru judecat și forță executorie presupune în mod evident că au fost epuizate căile de atac ordinare, care permiteau evitarea eventualelor erori judiciare sau ajustarea represiunii la gravitatea faptelor comise.

Deciziile penale definitive relevă un domeniu particular capital, deoarece aduc adesea atingere libertății individuale, drepturilor, precum și patrimoniului condamnaților. Importanța lor este, în mod egal, considerabilă și pentru societate, în măsura în care se găsește astfel recunoscută transgresiunea legii, cu toate consecințele pentru culpabili și eventualele victime.

Principiul existenței unor asemenea căi de atac este dezvoltat magistral în această lucrare, cu simțul practicianului, dar și cu talentul cercetătorului autentic. Acesta este *a priori* surprinzător, în măsura în care autoritatea de lucru judecat fundamentează o indispensabilă securitate juridică și autorizează executarea deciziilor judiciare. Totuși, în orice materie, și în mod particular în domeniul penal, mecanismele au fost instituite în scopul de a aduce remedii procesuale, câteodată de manieră parțială, eventualelor excese sau erori. Acesta este rolul care revine într-un sistem judiciar căilor de atac extraordinare. Am putea adăuga la acestea instaurarea unui recurs individual în fața Curții de la Strasbourg în caz de violare a Convenției europene de apărare a drepturilor omului.

Lucrarea autoarei, avocat, practician eminent al dreptului penal, își propune să fie un prim pas pe acest drum. Este vorba despre o cercetare jurisprudențială și doctrinară exhaustivă și de o încercare de a lămuri locul acestor remedii în regimul procedural existent, mai puțin eficace și mai formalist decât altul. Este, într-un fel, o formă de reacție la legislația în vigoare, în care căile extraordinare de atac sunt aproape inexistente. Se poate spune că această lucrare a adus reparația necesară, reinstituționalizându-le și regăsindu-le locul în sistemul de remedii, pentru o mai bună împărțire a dreptății în materia penală.

Tematica abordată nu este nouă, fiind prezentă în circuitul juridic curent și în preocupările teoreticienilor dreptului. Prin modul de exprimare însă, și mai ales prin conținutul ideilor, putem considera că asistăm la o redescoperire și la o aprofundare a materiei fără precedent, până la limita la care autoarea să-și poată îndeplini eficient misiunea, aceea de a constitui o monografie de referință, unică pentru sistemul nostru judiciar, la nivelul așteptărilor științei. Ea se situează în inima unei proceduri penale pragmatice, între o jurisprudență actualizată și o analiză teoretică nouă, surprinzând sensul prevederilor Codului în vigoare și schițând soluțiile practice cele mai potrivite.

În demersul său științific, autoarea a încercat să suplinească două lipsuri: a unei elaborări teoretice interdisciplinare, de drept substanțial și de procedură, și a unei cercetări jurisprudențiale, ambele legate de actuala reglementare a căilor de atac extraordinare. Acest demers relevă o cercetare științifică de mare valoare, bazată pe o examinare comparativă a materiei în raport de căile de atac ordinare, dar și de soluțiile legislative din alte state. Urmându-și destinul, considerăm că, din perspectivă științifică, lucrarea are vocația de a deveni o importantă sursă de informație pentru formarea teoriei și practicii judiciare curente, dar și pentru schimbarea reglementării în conformitate cu regulile generale adoptate de toate sistemele pentru această categorie de căi de atac care vizează hotărârile penale trecute în puterea lucrului judecat.

TITLUL I

CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA CĂILOR EXTRAORDINARE DE ATAC ÎN PROCESUL PENAL

Secțiunea 1. Principiul autorității de lucru judecat

Hotărârile judecătorești se întemeiază pe o prezumție de adevăr și de legalitate, însă aceasta nu este absolută, ci poate fi răsturnată prin exercitarea unei căi de atac dintre cele prevăzute de lege. Prin urmare, orice sistem de drept recunoaște necesitatea căilor de atac, pentru îndreptarea erorilor de fapt și de drept pe care instanțele le pot săvârși în procesul de soluționare a cauzelor cu care sunt învestite.

Calea de atac reprezintă un mijloc distructiv de înlăturare a hotărârilor nelegale și netemeinice, prin desființarea, casarea sau anularea acestora. Efectul distructiv constituie o garanție de cea mai mare importanță pentru orice persoană interesată de înlăturarea unei hotărâri judecătorești necorespunzătoare¹. Totodată, calea de atac constituie și un mijloc reparator, un remediu procesual prin care se asigură soluționarea justă a cauzelor penale².

Cea mai importantă sistematizare a căilor de atac este clasarea în căi de atac ordinare și extraordinare. Principala diferență constă în faptul că cele ordinare se îndreaptă împotriva hotărârilor judecătorești nedefinitive, iar căile extraordinare de atac se îndreaptă împotriva celor definitive, intrate în autoritatea de lucru judecat.

Principiul care asigură stabilitatea ordinii de drept și prestigiul justiției este autoritatea de lucru judecat³. În mod sintetic, autoritatea de lucru judecat a fost definită ca puterea sau forța acordată de lege hotărârii judecătorești definitive, de a fi executată și de a împiedica o nouă urmărire

¹ Gr.Gr. Theodoru, *Teoria și practica recursului penal*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 5.

² *Ibidem*; V. Dongoroz, *Curs de procedură penală*, București, 1943, p. 316.

³ D.V. Mihăescu, V. Rămureanu, *Căile extraordinare de atac în procesul penal*, Ed. Științifică, București, 1970, p. 8.

pentru același fapt⁴. Prin urmare, autoritatea de lucru judecat conferă hotărârii atât o eficiență executorie (*actio iudicati*), în sensul că hotărârea penală devine executorie din momentul în care a rămas definitivă, cât și o eficiență prohibitivă (*exceptio rei iudicatae*), în sensul că împiedică o nouă urmărire penală și o nouă judecată pentru aceeași faptă⁵.

Constant, s-a afirmat că autoritatea de lucru judecat produce două efecte: unul *pozitiv*, constând în aceea că hotărârea definitivă poate fi pusă în executare, și altul *negativ*, constând în faptul că hotărârea reprezintă un obstacol în readucerea în fața autorităților judiciare competente a conflictului soluționat definitiv⁶.

Împotriva încălcării acestei autorități operează, potrivit art. 16 alin. (1) lit. i) C. pr. pen., excepția lucrului judecat (*exceptio rei iudicatae*). Condiția de aplicare a principiului autorității de lucru judecat presupune o identitate de persoană și o identitate de obiect, care oprește reluarea judecării⁷.

Doctrina⁸ subliniază faptul că în procesul nostru penal, ca și în cel al altor țări, se dă o mai mare pondere principiilor legalității și aflării adevărului față de autoritatea lucrului judecat. În același timp, principiul autorității de lucru judecat nu trebuie să afecteze principiile legalității și aflării adevărului în procesul penal; eventuala contradicție între principiul autorității de lucru judecat, pe de o parte, și principiile fundamentale ale

⁴ Tr. Pop, *Drept procesual penal. Partea specială*, vol. IV, Tipografia Națională, Cluj, 1948, p. 555.

⁵ V. Manzini, *Trattato di diritto processuale penale italiano*, vol. IV, Unione Tipografica, Ed. Torinese, Torino, 1931, p. 436, *apud* Tr. Pop, *op. cit.*, p. 555.

⁶ A se vedea: Gh. Mateuț, *Procedură penală. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, pp. 76-77; L.G. Marin, *Aplicabilitatea principiului ne bis in idem în procesul penal. Perspectiva Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene*, în CDP nr. 1/2019 (disponibil pe <http://www.universuljuridic.ro>); A.Șt. Tulbure, *Considerații privind autoritatea de lucru judecat în procesul penal*, în Dreptul nr. 9/1999, p. 95. Hotărârea anterioară își produce efectul negativ dacă fapta ce face obiectul urmăririi sau judecării este aceeași chiar dacă încadrarea juridică este una diferită, Trib. Bihor, s. pen., dosar nr. 8211/111/2013, sent. pen. nr. 5 din 12 ianuarie 2016, nepublicată.

⁷ Spre deosebire de puterea de lucru judecat care impune consecvență în judecată, astfel că ceea ce s-a constatat și statuat printr-o hotărâre nu trebuie să fie contrazis – în lipsa unor elemente suplimentare – printr-o altă hotărâre, ICCJ, s. pen., dec. nr. 15 din 8 ianuarie 2018 (disponibilă pe <http://www.scj.ro>).

⁸ Gr.Gr. Theodoru, *op. cit.*, pp. 27-28.

legalității și aflării adevărului în procesul penal, pe de altă parte, a fost rezolvată prin reglementarea instituției căilor extraordinare de atac⁹. Astfel, ele au fost reglementate ca excepții de la principiul autorității de lucru judecat a hotărârilor judecătorești, chiar dacă în acest mod se aduce atingere stabilității acestor hotărâri.

Practica ne demonstrează că, de multe ori, și după ce o hotărâre a devenit definitivă pot să apară situații care pun la îndoială corectitudinea hotărârii pronunțate, atât pentru erori grave de fapt, cât și de drept, astfel că prin reglementarea căilor extraordinare de atac ce pot fi exercitate împotriva hotărârii penale definitive au fost create pârgurile legale care să împiedice ca o astfel de hotărâre să producă efecte și care să asigure restabilirea adevărului.

În soluționarea cererilor de rejudecare bazate pe hotărâri viciate și probe noi concludente trebuie realizat un echilibru între „interesele justiției” și un „proces echitabil”¹⁰. Și în jurisprudența Curții Europene, principiile general aplicabile stabilite sunt respectarea dreptului la un proces echitabil și a securității raporturilor juridice¹¹.

Interesul justiției este cel de a se da o soluție definitivă (*finem controversiae pronunciatione iudicis*), care să beneficieze de prezumția legală absolută de adevăr (*praesumptio iuris et de iure*), conform principiului *res iudicata pro veritate habetur*. În această privință, trebuie înțeles că *res iudicata* este strâns legată de principiul securității juridice și constituie unul dintre corolarele sale¹². Regula *res iudicata* rămâne necesară pentru buna funcționare a oricărui sistem juridic¹³. Rațiunea este dublă. În

⁹ S. Kahane, *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 299.

¹⁰ M. McMahon, *Retrials of persons acquitted of indictable offences in England and Australia: Exceptions to the rule against double jeopardy*, *Criminal Law Journal* 38 (2014), p. 184.

¹¹ A se vedea I. Tocan, D. Bogdan, *Cale extraordinară de atac în penal. Compatibilitate cu CEDO Criterii de apreciere. Egalitate de arme. Reanalizarea probelor. Hotărârea CEDO în cauza Precup vs. Romania*, publicat în data de 23 februarie 2009 pe <http://www.juridice.ro>.

¹² X. Groussot, T. Minssen, *Res Judicata in the Court of Justice Case-Law: Balancing Legal Certainty with Legality?*, *European Constitutional Law Review* nr. 3/2007, pp. 386-387.

¹³ W.S. Dodge, *Res Judicata*, *Oxford Public International Law*, Max Planck Encyclopedia of Public International Law, 2006, p. 4, astfel cum este disponibil pe <https://papers.ssrn.com>.